

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstraat 59, wormerveer

adm.: kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Een feestelijke vergadering

Pinksterfeest — vergane glorie?

Het spectaculaire pinksterfeest van Hand. 2 schijnt al snel ondergegaan te zijn in het alledaagse — er wordt nadien nauwelijks meer naar verwezen in de bijbel. Toch is het niet meer dan schijn. In een Jeruzalem dat volgepakt was met Joden en Jodengenoten uit alle mogelijke landen en streken, werden de eerste dag de beste 3000 mensen tot *geloof* gebracht. Tot het geloof dat God „deze Jezus” en tot Heer en tot Messias heeft gemaakt. Het sanhedrin dacht dat ze inmiddels van Hem af waren — Israël vierde onbekommerd zijn wekenfeest. Maar ze verigsten zich: het lieve leven begon pas. Zelfs priesters gingen in Jezus geloven... In de brieven van het N.T., ook in de brief aan de Hebreëen, gaat het om het... geloof. Om de belijdenis, dagelijks, en de beleving van het geloof: Jezus is de Heer, de Messias. Waren er in die van oorsprong joods-christelijke gemeente misschien mensen, die toen ter tijd in Jeruzalem gewoond hadden? In Lucas' opsomming worden immers ook vermeld: „hier verblijvende Romeinen, beide Joden en Jodengenoten”. Kende Rome niet van ouds zijn eigen joodse wijk? En was misschien door uit Jeruzalem teruggekeerde Romeinen het wonderlijke verhaal van „Gods grote werken door Jezus” in Rome verbreid en had dit zelfs daar geloof gevonden?

Roof van het geloof?

Geloof kent zijn eigen ups en downs, zijn zekerheid en zijn twijfel. Er zijn de vragen van binnenuit: zou het allemaal wel waar zijn? en de druk van buitenaf: geen mens, ook geen gelovend mens, weet wat hem of haar te wachten staat. Je kunt door een wetenschappelijke opleiding in verwarring raken. Of door onverklaarbare gebeurtenissen om je heen, die „waaroms” oproepen als bij Job of in Ps. 22 en 73. 't Kan je mee-

zitten in de wereld en je loopt het risico God niet meer nodig te hebben (denk je). Of alles zit je tegen — je mist de nodige capaciteiten, je bent niet hard genoeg, je bent of voelt je gehandicapt. En alles heeft z'n terugslag, niet het minst op je geloof-(sbelijden).

De schrijver van de brief aan de Hebreëen praat niet om de ellende van de vervolging heen. Hij heeft begrip en respect. Zijn lezers hebben destijds de roof van hun bezittingen blijmoedig aanvaard (10 : 34), maar hij vreest, dat ze niettemin van hun geloóf beroofd raken. Hij heeft begrip, maar zet daarom alles nog eens op een rijtje.

Angstwekkende majesteit

Daarom brengt hij (*Hebr. 12 : 18-29*) eerst de sluiting van het oude verbond ter sprake. Hij ziet Israël, na een barre woestijntocht, met het concentratiekamp Egypte amper achter zich, staan bij de Sinai. Angstwekkend: laaiend vuur, diepe duisternis op klaarlichte dag, stormwind — van een stofstorm die de hemel verduisterde. 't Was onverdragelijk voor hen. Horen en zien verging hun. De sluiting van het verbond, de overhandiging van de tien verbondswoorden — ze hoorden het niet voor de zoveelste keer aan in een bank of op een stoel in een beschut kerkgebouw, compleet met orgel en pepermunt. Ze ondergingen het in een woestijn en stonden midden in een barre en bizarre, angstwekkende wereld, waar alle „natuurelementen”, vuur en storm en donder en bliksem schenen losgebroken — zelfs Mozes sidderde van angst. Tot wat voor God waren ze nu toch genaderd? Ging Hij tegen hen zo te keer?

Moesten zelfs stomme beesten het ontgelden als ze tot Zijne Heiligheid naderden en te dichtbij kwamen? Dat was onverdragelijk... hoe kon een mens het daarbij uithouden?

Spreekende tekenen

Erger kon het haast niet, zou je zeggen. Maar een mens verkijkt zich gauw op de uiterlijke dingen. Kijk maar: dat oude verbond was al verouderd, een nieuw had zijn intree gedaan, heel wat minder spectaculair en (dus??) met minder risico. De berg Sinai is vervangen door de berg Sion. De discipelen verblijven in een bovenzaal in Jeruzalem. Er is het *geluid* van een geweldige stormwind en er zijn tongen *als* van vuur. Maar niemand wordt omvergeblazen en niemand brandt er zijn vingers aan. En de donderende stem van God (Deut. 4 : 33; 5 : 24 v., Ex. 19 : 19) is vervangen door stemmen van Galileese vissers, en om hun vreemde stemmen kun je lachen: die kereltjes zijn nú al dronken — wat een pret op het wekenfeest in Jeruzalem... Maar schijn bedriegt: gij zijt niet genaderd tot een tastbaar en brandend vuur... (als bij de Horeb), maar gij zijt genaderd tot de berg Sion, tot de stad van de *levende* God...

Misschien waren sommigen uit Rome op dat wekenfeest in Jeruzalem geweest, indertijd.

Weinig opzienbarend vergeleken bij de Horeb? Maar het is nog altijd dezelfde, *levende* God (vgl. Deut. 4 : 32-40), een God die hoort en ziet, „met een sterke hand en een uitgestrekte arm”, die zijn volk destijds uit Egypte verlost (Deut. 5 : 15). De levende God woont niet in een stad en een tempel met handen gemaakt: gij zijt genaderd tot... het *hemelse* Jeruzalem. En vol en indrukwekkend dat het daar is: tot tienduizendtallen (myriaden) van engelen, zijn knechten die zijn volk omringen en bewaren, Ps. 91 : 11; 103 : 20. Maar niet alleen engelen: ... en tot een feestelijke (! niet: angstige) vergadering — *eklesia*, gemeente — van eerstgeborenen, bevoorrechten die zijn ingeschreven (Ps. 87) in de hemelen...

Sprekend bloed

Dát is de positie van wie door het geloof toegetreden zijn tot het *nieuwe* verbond. Van hen geldt nu: gij zijt mijn volk en Ik ben uw God, uw Heer en Beschermers — gij, een koninkrijk van priesters (Ex. 19 : 6), geroepen om *deze* levende God onder alle omstandigheden te dienen. Om mee te werken aan de vestiging van zijn koninkrijk in Rome en in heel de wereld.

Vervolging, beroving, verdrukking, levensgevaar? Maar: gij zijt genaderd... tot God, de Rechter over allen — Hij zal niet alleen recht *spreeken*, maar ook recht *doen*! Kijk maar: daar zijn ook de geesten (dat spreekt van leven!) der rechtvaardigen — een „grote wolk van getuigen”, 12 : 17, die de volmaakt-hed bereikt hebben! Wie kan zich daaraan meten, hoe kunnen die Hebreëen ooit met „rechtvaardigen die het gehaald hebben” zich nog meten? Vergeleken bij de geloofsgetuigen van Hebr. 11 (van het *oude* verbond...) maak je toch geen enkele kans? Maar het laatste is het belangrijkste: gij zijt genaderd... tot Jezus, de middelaar van een nieuw verbond) Mozes overtreffend, Ex. 32 : 32, 33), en tot het bloed der besprenging (vgl. Ex. 24 : 8), dat krachtiger spreekt dan Abel. Het bloed van Abel spréekt (Hebr. 11 : 4, vgl. Mt. 23 : 35) — roept het om wraak. Jezus bloed spreekt van vergeving, verzoening — door Hem kan je veilig naderen tot de levende God! Ziet dan toe, dat gij Hem, die spreekt, door vissers, door allerhande gewone mensen sinds Pinksteren, niet afwijst... en laten wij, omdat wij een onwankelbaar koninkrijk ontvangen, dankbaar zijn...

in dit nummer

- 153 *Ds E. R. Postma*, Een feestelijke vergadering
- 154 *Drs W. G. Rietkerk*, Een verzwegen thema (3)
- 155 *P. C. van Wijk*, Antwoorden op vragen van vandaag (2)
- 156 *D. W. L. Milo*, Heeft de Bijbel dan toch gelijk?
Ds M. R. van den Berg, Jeremia
- 157 *Prof. C. Veenhof*, Rondom de neutronenbom (3)
- 158 *Prof. C. Veenhof*, Persschouw
- 159 *Ds G. Janssen*, Boekbespreking

Een verzwegen thema (3)

In dit laatste artikel wil ik komen tot het opstellen van een aantal stellingen, die betrekking hebben op de vragen van persoonlijke levensleiding. In het eerste artikel zagen wij vanuit de bijbel dat er alle redenen zijn om te geloven in een God, die zó groot is, dat ook het kleine van ons eigen leven van iedere dag Hem aangaat. Wij mogen Hem erin betrekken en Hij laat Zich van Zijn kant daarin niet onbetuigd. In de nieuwe relatie waarin wij door Christus met God staan is ook ruimte voor levensleiding en geborgenheid. Hoe ervaren wij die?

Israël had de wolkkolom en de staafjes van de Urim en de Thummim waarin ze Gods wil mochten aflezen, maar wij hebben noch het een noch het ander. Moeten wij dan maar afgaan op ons gevoel — of onze innerlijke stem?

In het vorige artikel wezen wij ook dat af.

Wij kunnen ons gemakkelijk dingen inbeelden. Wel zagen wij ook toen al dat de Here anderzijds soms wondere wegen gebruikt, tot op zichzelf genomen zeer twijfelachtige verschijnselen toe, om Zijn leiding aan mensen duidelijk te maken. Misschien moeten wij het in het vorige artikel gezegde wel zó samenvatten: *alles* kan tot middel worden in Gods hand maar niets is het op-dwingende wijze, zodat het Goddelijk karakter ervan bij voorbaat vaststaat. Mevrouw Schaeffer kreeg in 1955 een gift van 1000 dollars op de laatste dag dat zij het aanbetalingsbedrag kon betalen voor de aankoop van chalet les Mélezes, dat het centrum werd van het l'Abri-werk. Voor haar was dit een teken van Gods leiding in hun leven. Wanneer wij *achteraf* met haar omkijken, zijn wij dat met haar eens. Maar vooraf? Wie durft *vooraf* met 100% zekerheid te spreken? Een man uit Groningen had een omgekeerde ervaring: hij bad om een huis — en kreeg nog diezelfde avond een telefoontje van iemand die hem een huis aanbood. Hij nam het als uit Gods hand aan. Maar hij zegt: ik ben nog nooit zo bedrogen uitgekomen: het lekte en schimmelde en stonk: ik heb er alleen maar ellende van beleefd! *Achteraf* bleek dat hij zich in Gods leiding vergist had. Dat leidt ons tot de eerste stelling:

1. *Gods leiding sluit de menselijke verantwoordelijkheid niet uit, maar in.* D.w.z. wat ons ook overkomt, aan onverwachte ontmoetingen, plotselinge of niet plotselinge bezoeken, brieven, aanbiedingen, gevoelens en ervaringen, wij blijven als mensen steeds zelf verantwoordelijk voor wat wij ermee doen. Wij mogen wikken

en wegen. Wij mogen niet de zwaarte van onze verantwoordelijkheid op de Here afwentelen, vanuit een soort onvolwassenheid. Wij zullen wel eens met een zucht moeten belijden, wat Kierkegaard schijnt te hebben neergeschreven: „Heer, zó handel ik in deze zaak; het is best mogelijk, dat wat ik nu doe erg dom is en schadelijke gevolgen voor mij zal hebben, maar op het moment weet ik niet beter, en ik weet ook dat ik niet langer moet spijbelen, maar dat er gehandeld moet worden. Dus doe ik het. Maar daarom zeg ik het ook tegen U en doe ik een beroep op U, want U bent immers mijn Vader en U hebt een liefde, die mijn begrip te boven gaat. Terwijl de handeling mij uit de hand loopt, geef ik haar aan U over; doe U ermee wat U wilt. Ik ben er zeker van, dat op die manier het allerdomste toch nog goed afloopt”. Wel zegt Kierkegaard erbij: het spreekt vanzelf dat dit niet iets betreft wat zondig of goddeloos is. (O. Jager, Wat wil God eigenlijk?, blz. 39).

Maar naast de minimum-zekerheid waaraan Kierkegaard hier uitdrukking geeft, zijn er vaak royalere momenten, waarop wij ineens een duidelijke wenk krijgen in welke richting wij moeten gaan. Zelfs dan echter is het belangrijk om ons te realiseren dat wij de keus hebben gemaakt en dat wij daarom aanspreekbaar zijn op deze daad en dat wij ons niet achter de Here mogen verbergen. Het kan zelfs met het duidelijkste teken nog zo zijn dat wij ons in de uitleg ervan vergissen... Dat leidt mij tot stelling twee.

2. De zekerheid over Gods leiding in mijn leven is er *een, die groeit*. Hoe wist Paulus de ene keer dat het de Here was die hem tegenhield (Hand. 16:7) en de andere keer dat het de Satan was (1 Thess. 2:18). Uiterlijk gezien waren de hindernissen om niet te gaan misschien wel gelijk. Had Paulus dat dóór, met een knip van zijn vingers? Ik denk het niet. Ik denk dat hij het gebeuren geïmpregeerd heeft, tijd genomen heeft om de gevolgen te zien, en bij het voortgaan in de tijd de groeiende zekerheid heeft gekregen dat het een streek van Satan was en het ander leiding van God. Ook hier geldt

in heel speciale zin: uit de vruchten ken je de boom.

Dit betekent dat andere factoren altijd meebeslissen.

Wie op grond van een bijzondere samenloop van omstandigheden meent dat het meisje dat hij daardoor ontmoet heeft de vrouw is die de Here hem geeft, kan gelijk hebben, maar zich ook pijnlijk vergissen. Andere factoren spelen daarin mee (of zij wel bij hem past bijv.) en die factoren moeten de eerst ontstane zekerheid doen uitgroeien, maar kunnen ze ook afbreken. Zelfs in het bekende verhaal van Abimelech uit Gen. 24 is dit het geval. Hij bidt om een teken: laat het zo zijn dat het meisje dat zegt 'zal ik ook uw kamelen drenken' de vrouw is die Gij bestemd hebt voor uw knecht Isaac. (vs 14) Maar als de Here dit gebed verhoort, dan zegt Abimelech niet: nu weet ik wie de Here mij gegeven heeft — integendeel: dan staat er: „en de man sloeg haar zwiingend gade om te weten of de Here zijn weg voorspoedig gemaakt had of niet” (vs 21). Pas wanneer hij de nuchtere vragen gesteld heeft wie zij is en waar zij vandaan komt (vs. 23) en deze factoren de eerste gebedsverhoring nog ondersteunen omdat zij Abimelech de zakelijke informatie geven, die hij nodig had (in zijn verantwoordelijkheid tegenover Abram), toen boog Abimelech de knieën en wierp zich neer voor de Here, en zei: Geprezen zij de Here, want Hij heeft mij geleid! (vs. 27).

Dit geldt evenzeer voor Gods leiding ten aanzien van een hele gemeenschap van christenen. Daarom waren er onder ons die zeiden: of de vrijmaking (uit)leiding van God was of niet, dat moet de toekomst leren. Een lijn loopt over punten. We hebben méér punten nodig om de lijn van zekerheid t.a.v. Gods leiding te kunnen zien lopen.

3. Het verhaal van Abimelech geeft ons een derde stelregel in de hand waarnaar wij ons moeten richten *nl. er is geen leiding dan ná toewijding*. Hoe komt het dat Abimelech zo'n zeer bijzondere gebedsverhoring ontvangt terwijl wij soms op een nog belangrijker kruispunt van wegen bidden en er gebeurt niets!?

De uitleggers van Gen. 24 vestigen er met recht de aandacht op dat Abimelech de erfopvolger van Abram's bezittingen zou zijn geworden als Isaac — of Isaac's nageslacht — wegviel. Dat werpt een speciaal licht op de zelfverloochening waarmee Abimelech hier te werk gaat en bidt. Bewijs toch genade aan mijn heer, bidt hij, niet denkend aan zijn eigen schade. Er klinkt al iets in door van Johannes de Doper's woorden t.a.v. Jezus: „Hij moet groeien, ik moet minder worden” (Joh. 3:30). Op die weg bewijst de Here aan Abimelech op bijzondere wijze Zijn leiding. Bijzondere leiding wordt gegeven na bijzondere toewijding. Is dat misschien de achtergrond voor het feit dat zendingen vaak meer van Gods bijzondere leiding weten te vertellen dan thuiskerken? Vanwege hun bijzondere toewijding.

Soms laat de Here niets van zich merken, omdat wij hem niet echt willen volgen (1 Sam. 28) en Jezus zegt ergens: alleen indien iemand diens wil doen wil, zal hij weten dat ze van God komt (Joh. 7:17).

Hoe intenser wij Christus navolgen en het Koninkrijk van God zoeken, des te meer wordt ons Zijn weg duidelijk. Dat is ook de achtergrond achter de bekende woorden van Ps. 37:4: verlustig u in de Here, dan zal Hij u geven de wensen van uw hart. Als wij Gods wensen tot onze wensen maken, maakt Hij de onze tot de Zijne en gaan er bijzondere dingen gebeuren.

4. *Toch sluit Gods leiding de raadsels niet uit.*

Dezelfde Johannes de Doper is er het voorbeeld van hoe een man in grote toewijding toch ineens voor bittere raadsels kan komen te staan.

Prof. Berkhof wijst erop dat het uitgerekend Romeinen 8 is waar Paulus het duidelijkst spreekt over Gods bijzondere levensleiding, een hoofdstuk dat voor het grootste deel gaat over het lijden in de tegenwoordige wereld. „De zorg van God komt tot ons midden in een voorlopige en schuldige wereld, vol grilligheden van wat wij het toeval noemen en vol „wetmatigheden van wat wij het noodlot noemen” (Christelijk geloof, 467). In die wereld mogen wij weten „dat God alle dingen doet medewerken ten goede voor hen die God liefhebben” (Rom. 8:28).

Er zit een patroon in Gods handelen met ons. Hij heeft een plan met ons leven. Wij lezen dat er niet zelf in. Alsof leiding alleen een kwestie is van interpretatie en duiding. Rom. 8:28 verzekert ons dat God van zijn kant dat erin legt, erin weeft, zoals je een patroon kan weven in een tapijt. Maar niet altijd zien wij dat zelf. Soms zien wij alleen maar de warrige onderkant van het weefwerk. Juist dan komt het erop aan te blijven geloven. Totdat de Here ons opnieuw er een glimp van laat zien, zoals Mozes op de Nebo even een blik mocht slaan op het beloofde land.

5. Deze leiding van God in ons leven is *nooit automatisch*. Wij kunnen wel degelijk het plan van God met ons leven missen, door onwilligheid of domheid. Wij kunnen bouwen op het fundament met stro en met goud (1 Cor. 3:12).

Zodra wij teveel denken vanuit Gods voorzienigheid, die immers over *alle dingen* gaat en door geen mens is tegen te houden, krijgt ons nadenken over levensleiding iets automatisch over zich. Het maakt ons ook niet meer blij die op te merken. Als alles met God te maken heeft, dan is dat voor ons vaak gelijk aan de stelling dat niets met God te maken heeft. God is dan gelijk aan het lot.

Maar in een wereld vol moeiten, en vragen, schuld en gebrokenheid iets te zien van Gods heilsplan — ook in ons kleine individuele leven — dat maakt blij en verwonderd. Daarom benadrukt prof. Berkhof, dat wij over Gods levensleiding moeten nadenken niet vanuit de leer over Gods voor-

zienigheid, maar vanuit Gods heilswerk in Christus.

Wie Christus navolgt, wordt in Gods plannen ingeschakeld. Niet automatisch, maar alleen via zijn steeds weer hernieuwde en te vernieuwen geloofs-

keus. In die navolging maakt de Heer ons soms ook bij voorbaat al duidelijk in welke richting Hij ons sturen wil, laat Hij ons vaak achteraf zien, waarom het zo moest en niets anders en bemoedigt Hij ons met Zijn belof-

te, ook als wij niets zien noch vooraf, noch achteraf, dat Hij alle dingen toch doet medewerken ten goede, als wij Hem maar liefhebben boven alles — en onze naaste als onszelf.

ontstaan er in de gemeente anoniemen, mensen die zich verbergen, mensen naar wie niet wordt omgezien.

P. C. VAN WIJK — ZALTBOMMEL

Antwoorden op vragen van vandaag

Omzien naar elkaar

Als Kaïn zijn broer Abel heeft vermoord geeft hij God op diens vraag waar Abel is een brutaal antwoord: „Ben ik mijn broeders hoeder?”

Ben ik mijn broeders hoeder? Wij, nette gereformeerde kerkmensen, stellen die vraag zó niet, maar in de praktijk zijn we vaak de hoeder, de herder, van onze broeder niet. Maar God ontfermt Zich als een vader over Zijn kinderen (Ps. 103 : 13). Ontferming is bij God nooit iets oppervlakkigs. In Christus ziet Hij ons niet alleen, maar ziet Hij ook naar ons om. Dat is meer dan wat naar ons kijken. Zacharias heeft na de geboorte van zijn zoon van dat „omzien van God” gezongen (Luc. 1 : 78) en hij verbindt dat omzien van God naar ons dan met Gods barmhartigheid en vergevingsgezindheid. En als Ezechiël Gods woorden doorgeeft waarin God Zichzelf tekent als de goede herder (34 : 11 e.v.) lezen we: „Ik zal zelf naar mijn schapen vragen en naar hen omzien...”. En wat betekent dat dan concreet? Van alles: die schapen weiden, die schapen redden, ze doen neerleggen in grazige weiden. God ziet naar ons om, ziet naar mensen om, ziet naar allen om. En wij?

Laten we niet te vlug die vraag bevestigend beantwoorden, maar vraag U eens af of die homofiele man in de gemeente die al jaren met zijn identiteit in de knoop zit er al iets van heeft gemerkt. Hebt U al eens naar hem omgezien of loopt U liever een straatje om? Hebt U zich al eens verdiept in zijn leefsituatie teneinde op die manier iets van zijn probleem en zijn vragen te gaan begrijpen? En die homofiele jongen die liever naar jongens dan naar meisjes kijkt? Hebt U hem iets méér te zeggen dan dat hij maar veel bidden moet en moet proberen met zijn handicap te leven? Hebt U al iets begrepen van zijn grote probleem om er voor uit te komen homofiel te zijn en dan meteen het gevaar te lopen te worden uitgesloten voor flikker? En dat meisjes dat op haar vijftiende jaar met een jongen naar bed ging en daar drie jaar later nog steeds niet overheen is maar het tegen niemand durft zeggen, maar blij is zich op het enquêteformulier te hebben kunnen uiten? Wat hebt U haar te zeggen?

Dat ze verkeerd heeft gedaan, och dat weet ze ook wel. Méér niet? Je broeders hoeder zijn. Dat betekent dat je situaties moet kennen, de eigenlijke vragen moet proberen te achterhalen. Het betekent dat je moet kunnen luisteren, dat je de tijd waarin wij leven goed moeten kennen en ga zo maar door.

Het betekent ook dat je de vragen van vandaag niet te lijf kunt gaan met de antwoorden van vroeger. Als ouderen menen de vragen van jongeren te kunnen beantwoorden vanuit hun eigen jeugdervaringen dan zullen ze wel brokken maken. Cliché-antwoorden zijn wel gemakkelijk. Denk maar aan de zetter die de clichés in het zetwerk schuift, pasklaar. Clichés gebruiken strijdt met het werkelijk omzien naar de ander. Het zijn dode klanken zonder werkelijke inhoud, alleen wat lawaai en verder niets. En jongeren kijken daar dwars doorheen en terecht.

Omzien naar elkaar betekent dat je de wagen van Gods bevrijding in beweging zet of in beweging houdt in de tijd waarin wij leven.

Als mensen, kinderen van God, onrustig zijn omdat ze geen rust kunnen vinden, omdat ze geen echte plaats hebben in de gemeente en in het denken van kerkmensen, dan is dat niet best. Dan wordt allerlei gepraat over kerkelijke vragen één grote aanfluiting.

Jezus dogmatiseert niet maar bevrijdt. Hij wil bevrijden van onzekerheden, ook van de onzekerheden die veel jongelui hebben omtrent b.v. zelfbevrediging. Ook voor die ongeveer 40% van de jongelui die invulden niet te weten of zelfbevrediging zonde is of niet heeft Jezus wat te zeggen. Maar laten ze dat dan ook horen in Gods gemeente.

Er liggen vragen die beantwoord moeten worden.

De vragen kennen

Om antwoorden te kunnen geven moet je wel de vragen kennen. In zijn boekje „Jeugd in een stervende eeuw” heeft Ouweeneel de opmerking gemaakt dat veel predikanten vandaag wel de antwoorden weten maar niet de vragen. Dat is een doordenkertje. Ouweeneel zegt hiermee dat veel pre-

dikanten vandaag hun woordje al klaar hebben voordat ze de vragen goed hebben gehoord. Zo'n opmerking is natuurlijk generaliserend, maar ik heb de neiging uit te spreken dat hiermee de bekende spijker op de bekende kop wordt geslagen. Maar ik voeg er direct aan toe dat dat niet alleen van predikanten geldt. Wat Ouweeneel hier zegt geldt van heel veel ouderen die menen de antwoorden op vragen van jongeren in hun zak te hebben. Ik zei het al dat jongeren benaderen in deze tijd vanuit eigen jeugdervaringen dertig of veertig jaar geleden een hachelijke zaak is. Het is zo iets als op een autosnelweg gaan rijden met een oude Ford die niet harder kan dan 50 km. Daar komen wel ongelukken van. Ouderen die zich zó opstellen veroorzaken kortsluiting. En dan is het contact tussen ouderen en jongeren verbroken. Dan kunnen er geen vragen meer worden beantwoord en moeten de jongelui het dus zelf maar uitzoeken.

De omstandigheden zijn vandaag anders dan vroeger. Ik ga daar niet over uitwijden. Eén ding wil ik noemen. Jongeren zijn vandaag méér dan vroeger geneigd zelfstandig beslissingen te nemen. Toen ze een kind waren spraken ze als een kind, voelden ze als een kind en overlegden ze als een kind, maar nu ze groot zijn geworden, hebben ze afgelegd wat kinderlijk was. Het doormaken van dat proces zullen we de jongelui in rust moeten gunnen. Pubers en adolescenten hebben het vandaag niet gemakkelijk. Ze lijden aan de verdeeldheid van de kerk, ze lijden aan de verstarring van veel ouderen, ze lijden aan de praatjes van mensen op het werk of in de school, ze lijden aan het harde oordeel dat anderen vaak over hen hebben, ze lijden aan het feit dat de eigenlijke vragen van vandaag zo weinig aan de orde komen. Ze willen niet automatisch wandelen op de weg der vaderen en zijn er niet van overtuigd dat b.v. geslachtsgemeenschap binnen het huwelijk hoort als alleen maar wordt gezegd „dat het niet hoort” of „dat het niet netjes” is vóór die tijd. Met dergelijke kluitjes laat men zich niet meer het riet in sturen.

Als ouderen vandaag niet de moeite nemen om achter de vragen te kijken,

Goede antwoorden gevraagd

Gods Woord is vandaag nog precies zo als vroeger. De vragen hebben vandaag een andere inhoud dan vroeger. Dat betekent dat we de bijbelse antwoorden steeds weer zullen moeten blijven zoeken.

Vroeger waren er geen seksboetieks, nu wel. De meningen van mensen buiten de kerk waren vroeger anders dan nu en die veranderen nog steeds. Dat wordt wel duidelijk als je de uitslagen van de enquêtes van 1968 en 1974 vergelijkt. Meningen veranderen zelfs zeer snel en die verschuivingen in gedachten gaan aan kerkmensen niet voorbij. Ook niet aan de ouderen, ze grijpen ook gemakkelijker naar een kondoom of de pil dan vroeger. Onze jongelui hoeven vandaag niet naar meningen van andersdenkenden te vragen, maar die worden aangepaard en opgedrongen.

Goede antwoorden kunnen alleen worden gegeven vanuit de vernieuwing van ons denken waarover wordt gesproken in Romeinen 12 : 1 en 2. Maar die vernieuwing moet wel doorgaan tot op de dag van vandaag toe. Antwoorden geven op vragen van vandaag is niet eenvoudig.

Dat moet ons maar bescheiden maken.

Oude vertrouwde antwoorden moeten maar eens op de hoop gegooid en we moeten samen maar eens proberen tot nieuwe formuleringen te komen.

Ik wil proberen dit iets concreter te maken.

Antwoorden geven op vragen van vandaag betekent o.a.:

niet dogmatiseren, maar concretiseren;
niet toespreken, maar aanspreken;
niet spreken tot, maar spreken met;
niet preken, maar praten;
niet wegrappen, maar op de been helpen;
niet praten vanuit oude zekerheden, maar bereid zijn met onze jongens en meisjes eens onzeker te zijn teneinde zó samen te ontdekken dat zekere terug te vinden bij de Heiland;
niet in het algemeen wat zeggen, maar genuanceerd nadenken;
niet de ander bij de kraag pakken teneinde hem in jouw straatje te doen lopen, maar gaan lopen op de weg van de ander zoals Jezus dat deed met die mensen op de weg naar Emmaüs;
niet dit, maar dat... vul het zelf maar verder in.

Dát is nu omzien naar elkaar vandaag in 1978.

Daar is zelfverloochening voor nodig. Daar is ontleding voor nodig, zoals in Fil. 2 staat dat Jezus Zich voor ons heeft ontledigd.

Dan pas zal er een werkelijke ontmoeting kunnen zijn met de ander.

Ontmoeting, het móeten is er dan uit weg.

Een handreiking

Tijdens de weekends hebben we als G.L.J.C. getracht eerlijk en open met de jongelui te spreken over seksualiteit. Dat was niet altijd gemakkelijk. We hebben getracht in het boekje „jeugd en seksualiteit” alle naar voren gekomen vragen aan de orde te stellen en een handreiking te doen aan allen die weer opnieuw willen gaan nadenken over seksuele vragen. We pretenderen niet alle vragen te hebben beantwoord, we kennen ten dele, de zonde ontnemt ons de mogelijkheden alles te weten. Het is goed die begrenzing in de mogelijkheid van het antwoorden geven goed te zien. Ouderen en jongeren zijn samen op weg.

Tijdens het invullen van de enquête en tijdens de weekends zijn veel jongens en meisjes aan het denken gezet. We hopen dat door het lezen van het boekje veel ouderen aan het denken zullen worden gezet.

Met Gods hulp kán ons denken worden vernieuwd.

In Opbouw heb ik in de afgelopen maanden wat artikelen geschreven over „jeugd en seksualiteit”. De bedoeling was vast wat problemen naar voren te brengen. Uit reacties van ouderen heb ik gemerkt dat zij een aantal dingen voor onmogelijk hielden. Ze waren verbaasd.

Dat kan geen kwaad.

Als het maar een christelijke verbazing is.

Een verbazing die aan het werk zet.

Waardoor we weer de herder van een ander kunnen zijn.

Laten we vandaag samen een poging gaan doen iets verder te komen.

Laten we het gaan doen in bescheidenheid, niet zo zeker van ons zelf, alleen maar zeker van God.

Laten we vooral ook niet te hard gaan lopen, het ontwijken van de stenen en het zien van de stenen is dan moeilijk. En struikelen wordt dan gemakkelijk, ook het struikelen over onze eigen woorden en opvattingen.

Laten we beseffen dat we zelf niet kunnen en niet willen.

Laten we het doen in het besef van Gods omzien naar ons en Hem zo vragen om wijsheid.

D. W. L. MILO — DALMALLY

HEEFT DE BIJBEL DAN TOCH GELIJK?

n.a.v. dr J. W. Ouweneel
„De ark in de branding”

Toen Werner Keller destijds zijn boek „De Bijbel heeft toch gelijk” publiceerde, irriteerde hij de gelovige bijbel-lezer. Want die zat er waarlijk niet op te wachten, dat het „gelijk” van de Bijbel wetenschappelijk zou worden bewezen. Hij gaat er immers van uit dat de Bijbel, Gods Woord, onfeilbaar is en dat alles wat hiermee in strijd komt ongelijk heeft. Nu, Werner Keller bedoelde het niet zo grievend als wel eens opgevat is. Die gaf eerder in naïeve verwondering te kennen, dat de opgravingen aan de feitelijke nauwkeurigheid van de Bijbel beantwoordden. En dat moet kunnen.

Het boek „De ark in de branding” van dr W. J. Ouweneel (Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1976) doet vaak aan de titel van Keller denken. En dat geeft een lichte huiver. Want wie te veel bewijst bewijst niets, zegt een spreekwoord. De schrijver van dit laatste boek kan zo enthousiast en meeslepend en geduldig en onuitputtelijk en belezen, ook belezend, de juistheid van het zondvloedverhaal bewijzen, dat de welwillend-critische lezer (als we ons vandaag zo noemen mogen) zich soms afvraagt: wel wel, zou de Bijbel dan toch nog gelijk hebben? En toch is dat de laatste opmerking niet, die dit boek verdient.

—o—

In vroeger eeuwen en daarna hebben geleerden hun vege huid moeten redden door veinzend toe te geven dat de zon om de aarde draait. Ze wisten beter — maar de inkwisitie wist niet beter. Dit overbekende voorbeeld staat niet op zichzelf. Sinds onheugelijke tijden komen mensen tot de ontdekking, dat hun waarnemingen niet altijd kloppen op wat de Bijbel letterlijk zegt. (De Bijbel noemt de eenhoorn — maar hebt u dit legendarische wezen ooit ontmoet?) Hun streven is dan niet: het ongelijk van de Bijbel of het ongelijk van de wetenschap te bewijzen. Hun streven, indien goed, is dan: de harmonieuze synthese, het schone samenstemmen, tussen het ene en het andere gegeven te ontdekken. Met dat streven zijn zelfs theologen niet altijd geslaagd; in Zondag 4 H.C. is een schrijnende tegenstelling blijven staan tussen Gods barmhartigheid en Gods rechtvaardigheid, een tegenstelling, die in de Bijbel bepaald geen grond vindt naar onze mening. Als iemand vandaag de moed zou hebben de lange procedure van een correctie op onze geloofstukken aan te spannen (de gedachte alleen schijnt huiveringwekkend) — dan zou hij hier een begin kunnen vinden.

Nu zijn de vragen rondom de eerste bijbelhoofdstukken legio, dat is bekend. Hoe is de weergave van de schepping tot stand gekomen? Wie heeft de zaken beschreven, die geschied waren eer de mens geschapen werd? Wie kende de schrijfkunst (en wat daar achter ligt!) toen de mens zich van heden, verleden en toekomst bewust werd? Wie weet het verschil tussen symbool en geschiedschrijving zuiver te stellen?

Sommigen staan bij die vragen met hun antwoord klaar. „De inspiratie”, zeggen ze. De „heilige mannen Gods” hebben het opgeschreven. „Alle Schrift is van God ingegeven en nuttig ter onderwijzing”, enz. Jawel. Maar wát hebben de heilige mannen Gods geschreven — en wat is daar zonder inspiratie aan toegevoegd? Denk nu eens aan het persoonlijke cachet, dat de medicijnmeester Lucas of de farizeeër Paulus aan zijn werken meegaf? En „inspiratie” zegt u — maar welke van de diverse inspiratie-theorieën hebt u daarbij op het oog? En: is alle Schrift door God ingegeven? Met hetzelfde recht (zeggen ook onze meest betrouwbare uitleggers) kunt u vertellen: „alle van God ingegeven Schrift is nuttig ter onderwijzing” enz. Waarmee uw stelling ineens stort. En zegt u nu niet te gauw: dat is vuige ketterse taal — want met zulk een lichtzinnige uitspraak hebt u de gestelde vragen niet beantwoord maar ontlopen. Ieder, die serieus de Bijbel leest, speciaal het begin van Genesis, is tot hinken en zinken ieder ogenblik gereed, om met de 18de eeuwse psalmist te spreken.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Waarom heeft God dat op zijn programma staan? Dat wordt in hoofdst. 27 niet met zoveel woorden aangevoerd. Maar ten aanzien van Juda en Jeruzalem is dat geen vraag. Het is het oordeel van de HERE over de zonden van zijn volk en over het verzet tegen Hem. Het zijn de eerste regendruppels van die opkomende donderbui.

Maar ook ten aanzien van de andere volken speelt dat oordeelskarakter mee. In hoofdst. 48 vinden we b.v. een oordeelsprofetie over Moab. En daaruit blijkt duidelijk, dat het oordeel over Moab komt, omdat het zich tegen Jahweh heeft verheven (vss. 26, 30). Ook de profetieën over Ammon en Edom laten duidelijk zien, dat Jahweh een appeltje met hen te schillen heeft (hoofdst. 49).

Daarom is het recht in de ogen van Jahweh, dat het grondgebied van deze volken aan Nebukadnezar gegeven wordt. Hij is de voltrekker van Jahweh's oordeel over deze volken.

Uitgangspunt

Hebt u ooit dergelijke klanken gehoord bij een protest-demonstratie?

Ik heb ze nog nooit gehoord. Want al die demonstranten gaan, evenals degenen tegen wie ze demonstreren, van precies dezelfde gedachte uit, dat ZIJ de situatie in handen hebben en die wel eens even zullen beïnvloeden en veranderen. Dat is exact hetzelfde uitgangspunt als van hun tegenstanders. Die zeggen ook: wij bepalen hoe de wereldkaart eruit zal zien en wat er gaat gebeuren.

Daarom hoor je bij demonstraties nooit zeggen: zo spreekt Jahweh; Hij geeft het grondgebied en de macht aan wie Hij wil. Daar wil men niet aan. De demonstranten verwerpen evenzeer als de machthebbers, dat Jahweh en Christus de geschiedenis beheersen. Daarom hoor je hen nooit schreeuwen: Christus is Heer van de geschiedenis. Maar wel: wij eisen ons recht. Wij eisen vrijheid, Dood aan

de verdrukken en imperialisten. Nebukadnezar was ook een imperialist van het zuiverste water. Maar als Jeremia gaat demonstreren bij de ambassades en bij het koninklijk paleis, roept hij niet: dood aan de imperialist! maar: onderwerpt u aan de imperialist. Weest dienstbaar aan de usurpator. Buigt u onder zijn juk. Jeremia demonstreert niet tegen de onderdrukking, maar ten gunste van onderwerping aan de onderdrukker.

Om maar dicht bij huis te blijven: een halve eeuw geleden is een gereformeerd theoloog over boord gespoeld vanwege één loslippige uitspraak op de kansel; en nog vorig jaar heeft een onzer redacteurs voorzichtig gesteld: dat we, gezien de symbolische betekenis van de „data” rondom de Bijbelse zondvloed, deze verzen „niet argeloos” kunnen lezen. Kom, laten we nu, in volle verze-kerdheid der geloofs, ons niet zo eng opstellen, dat we elkanders denken en denkresultaten bij voorbaat al binnen de perken van onze huidige overtuiging opsluiten. Wanneer we de door ons vastgestelde waarden (waarvan we weten dat ze aan alle menselijke kortzichtigheid lijden) tot universele en feilloze exe-gese van Gods Woord verheffen, overschatten wij het theologisch denk-werk en onderschatten wij het werk van Gods Geest. Dat leert ons de historie van de draaiende zon.

—o—

Deze dingen moeten vooraf worden opgemerkt, want bij „De ark in de branding” (de titel is een fijne vondst) gaat het om ons „hanteren” van de bijbelse gegevens tegenover het „hanteren” van wetenschappelijke gegevens. En wan-neer de schrijver talloze malen met begrijpelijke blijmoedigheid bressen in de wetenschappelijke vesting weet aan te tonen — welke bressen bij rechtstreekse aanvaarding van het bijbelverhaal vermeden schijnen te worden — is de chris-telijke lezer geneigd dankbaar te applaudisseren. Of die lezer hiermee positief meewerkt aan de komst van het Koninkrijk is een ander punt.

Het gaat hier om de stellingen „evolutionisme” en „creationisme”. Bij het evolutionisme gaat men ervan uit, dat alle levende wezens door verbetering uit de vorige soorten zijn ontstaan, zodat de mens na een lange weg van evolutie uit de laagste wezentjes zou zijn ontwikkeld; zodat er voor een scheppende God alleen plaats over blijft voor het destijds op gang brengen van dit evolutie-proces. Bij het creationisme gaat men ervan uit dat God, zoals de Bijbel zegt, alle wezens (en tenslotte de mens) „naar zijn aard” heeft geschapen, de mens zelfs als beeld van God zelf. Zodat de mens door zijn naamgeving een moment-opname van de aard van elk wezen kon verstrekken; daarmee aantonend dat hijzelf boven die geregistreerde schepselen staat. Variatie is sedert Adam altijd mogelijk gebleken; opklimming tot hogere soorten is nimmer aangetoond. Er is bij het creationisme dan ook geen plaats voor vanzelflopende ontwikkelin-gen: er is wel afhankelijkheid van een God, die aan zijn schepping dagelijks denkt.

Zo simpel als hiervoor beschreven is het natuurlijk niet. Al in onze school-jaren zei onze rector: „nu ze in Amerika genoeg hebben van de evolutie wordt dat tweedehands zaakje in Europa geïmporteerd en de wetenschap is er dol op. Als iemand je wetenschappelijk aantoonst dat de mens van de apen afstamt, moet je hem rustig blijven bekijken en dan nadenkend zeggen: mis-schien hebt u toch gelijk.” Vraag: zag de Europese wetenschap de evolutie-theorie inderdaad als tweedehands en overwonnen en afgedankt? Of was het religieuze klimaat hier toen al zo onwelwillend tegenover hen, die de Bijbelse gegevens niet bij voorbaat als historisch bruikbare gegevens hanteerden, dat zij een kant op gedrongen werden? Was er bereidheid tussen die beide groepen, om samen naar een harmonisch compromis te zoeken tussen Schriftuur en Natuur? Of was er alleen „antithese”?

—o—

Hier zit voor de bijbellezer natuurlijk alles aan vast. Want de oudheid van deze aarde wordt op honderden miljoenen jaren gesteld. De ouderdom van dit heelal, van vele sterren althans, wordt zelfs op miljoenen licht-jaren ge-steld. *) Hoe weet men zo iets? De ouderdom van de aarde wordt gemeten naar de tijdperken, welke door de gesteente-lagen worden aangegeven. In die gesteente-lagen geven de fossielen (versteende, vroeger levende wezens of organismen) de bevestiging van de gevonden perioden: in de „oudste” gesteenten treffen we de onbenulligste wezens aan, in „latere” gesteenten de fossielen van hoger geordende dieren en planten. Pas heel laat en heel zeldzaam vin-den we souvenirs van de vroegere mens.

Deze theorie is hecht opgesteld, maar heeft een zwakke bres, zo wijst dr Ouweeneel aan. Want heel de ouderdomsmeting is gebaseerd op de evolutie-theorie: als zouden de laagste wezens voorafgegaan zijn aan de hoger ontwik-kelde. Is die theorie onjuist, dan is de leeftijdsbepaling van de aarde onjuist. Anders gezegd: de miljoenen jaren wereldgeschiedenis, de klimatologische wijzigingen op aarde, de ijstijden en zo voort zijn het gevolg van een theorie, welke in het leven is geroepen om de ouderdom van de aarde vast te stellen. Geen wonder dat evolutionisten herhaaldelijk op het hoofd moeten krabben. Hun sleutel is opgeborgen in de brandkast!

Dank zij een grote dosis jeugdige moed, een Bijbels vooroordeel en grote belezendheid toont dr Ouweeneel aan dat zij, die de Bijbel letterlijk nemen, veel minder problemen overhouden. Daarmee schijnt hij een goed eind op weg te zijn, om de ouderdom van deze aarde op ongeveer 7000 jaar te stellen.

Dat alles is toch interessant genoeg om een volgende week op door te gaan?

*) Een lichtjaar is weliswaar geen eenheid van tijd doch van afstand, maar suggereert genoeg.

C. VEENHOF — KAMPEN

Rondom de „neutronenbom” (3)

Met nog enkele opmerkingen wil ik mijn reacties op het artikel van Terpstra besluiten.

15. Zoals men weet werd in 1970 een „vriendschapsverdrag” tussen West-Duitsland en de Sowjet-Unie gesloten. Het was een hoogtepunt in de door Willy Brandt gepropageerde en gepromoveerde „ontspanning” of-tewel „détente”. Wat deze „ontspan-ning” betekent blijkt o.a. uit het vol-gende: Myagakov vertelt in zijn boek „Inside the K.G.B.” dat Joeri Andro-pov, het hoofd van de K.G.B. een paar maanden daarvoor de afdelin-gen van de dienst opwekte alles in het werk te stellen om in de Bondsrepubliek agenten te recruter en actie-ver gebruik te maken van dubbel-spionnen door het recruter van de-zelieden in de Westduitse veiligheids-dienst. Myagakov schrijft verder dat er toen ongeveer achtduizend West-duitsers waren die op de een of an-dere manier voor spionagediensten ten behoeve van Oost-Europa werk-zaam waren. De diepe onwaarschijn-heid van die „ontspanningspolitiek” wordt misschien wel het scherpst en het meest weerzinwekkend belicht door het feit dat de Oostduitse rege-ring de geniale meester-spion Gün-ther Guillaume naar het Westen diri-geerde waar deze zich in de West-duitse regeringscentrale opwerkte tot de vertrouwde van Brandt en alle on-derhandelingsstroeven van zijn chef in handen van zijn eigenlijke superieuren speelde.

16. Een schril licht op de „ontspan-ning” werpt ook de rede die Breznjef bij de herdenking van de oktoberrevolu-tie in 1967 hield. Het is een rede die Hitler hem niet kon verbeteren. Ik zal één passage citeren. Het is deze: „In het arsenaal van het sowjet-leger bevindt zich wapentuig, dat een grote vernielende kracht bezit en in staat is ieder punt van de aardbol te bereiken en dat het de strijdkrachten mogelijk maakt de gevechtstaken te land, ter zee en in de lucht succesvol te volvoeren.” En „de voortdurende versterking der strijdkrachten vormt de objectieve noodzakelijkheid voor het succesvol vestigen van het socia-lisme en het communisme, voort-vloeiend uit de ontwikkeling in de maatschappij en de eigen aard van de klassenstrijd tussen het kapitalisme en het socialisme”. Op dit openblik is de Sowjet-armee een machtige, vrees-aanjagende, onoverwinnelijke macht. Zij heeft de beste wapens der wereld. Allen die tot de Sowjet-strijdkrachten behoren, van de soldaten tot de maar-schalken en van de matrozen tot de admiraals, zijn ware meesters in het krijgsbedrijf, ze beheersen de krijgs-wetenschap voortreffelijk en verstaan

meesterlijk de kunst met het hun toe-vertrouwde eerste-klas-oorlogstuig om te gaan. Zij zijn zonder enige reserve trouw aan onze partij en aan het communisme.”

17. Een andere uitspraak, die wel met ontstellende duidelijkheid demonstreert dat het spreken over „ont-spanning” door de communistische machthebbers puur bedrog is, is er een van Gromyko, de russische mi-nister van buitenlandse zaken. In zijn rede „Konsequente Friedens-Politik” gehouden in 1968 (27 juni) verklaar-de hij: „Ons land ondersteunde steeds zonder enige reserve (ruckhaltlos) en ondersteunt ook nu de nationale be-vrijdingsbewegingen der volkeren, de bewegingen voor vrijheid en onafhan-keijkheid”. Openlijk zegt Gromyko dat Rusland Ira, Eta, Frelimo, Swapo en welke andere in guerilla-oorlogen en met guerilla-wreedheden opereren-de z.g. vrijheidsbewegingen steunde en steunt.

Dezer dagen spraken Breznjef en de Amerikaanse minister Vance in Moskou over een nieuwe S(trategic) A(rms) L(imitation) T(alks) „accord”. Het accord over de beperking van de strategische kernbewapening. Tot een „doorbraak”, zo werd bericht, kwam het niet. Er werden alleen „en-kele technische vorderingen” ge-maakt. Enkele dagen later maakten de Sowjet-Unie in Cuba bekend dat zij de hulp aan de „bevrijdingsbewe-gingen” in Rhodesië, Zuid-West-Afrika en Zuid-Afrika zouden uitbreiden! Dit geschiedde terwijl minister Vance in Moskou openlijk Amerika's ver-ontrusting over de Russisch-Cubaanse interventie in Afrika had uitgespro-ken! Rusland en Cuba zouden de strijd van de genoemde bewegingen steunen tot „de volledige uitroeiing van kolonialisme en apartheid en vóór vrijheid en onafhankelijkheid”. Dui-delijk wordt hiermee gezegd dat Rusland niet alleen Mozambique, Angola en Abessinië maar heel Zuid-Afrika in zijn machtsgreep wil brengen. De-ze interventie geschiedt geheel vol-gens de richtlijnen van Lenin die reeds in 1917 heeft verklaard dat de wereldrevolutie slechts kan bereikt worden wanneer aan het Westen zijn rijkdommen in Afrika zal zijn ontnomen!

Volgens een recent artikel in de be-trouwde Amerikaanse „Newsweek” zijn de laatste weken honderden Cu-banen, 200 Russische tanks en 32 straaljagers naar Mozambique over-gebracht. En de marxisten Moegabe en Sam Nujoma staan onder zware russische druk om tot iedere prijs een vreedzame overdracht van de souve-reiniteit aan de zwarte meerderheid in Rhodesië en Z.W. Afrika te tor-pederen!

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

Tweeërlei oproep tot kerkelijke hereniging

In „Saamhorig” las ik dat prof. Douma geschreven heeft over een mogelijke hereniging van de Vrijgemaakte Kerken „binnen” en „buiten verband”. Voor zo’n hereniging heeft hij al vast een aantal „voorwaarden” geformuleerd! Hier volgen ze:

1. De onverkorte aanvaarding van de gereformeerde belijdenis, overeenkomstig het Ondertekeningsformulier. Tot beslechting van de strijd onder ons over dit punt houdt deze onverkorte aanvaarding concreet in, dat

a. De Particuliere Synode van het Zuiden van 1962-1963 „terecht de aangenomen leer der kerk in antw. 57 van de H.C. als de leer der Schrift heeft gehandhaafd tegenover de daarvan afwijkende en daarmee strijdende gevoelens van Ds B. Telder;

b. De Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven terecht de aangenomen leer der kerk, uitgedrukt in de Dordtse Leerregels als de leer der

Kerk heeft gehandhaafd tegenover de daarmee strijdende gevoelens van Ds L. E. Oosterhoff.

2. De hartelijke verdediging van het zelfstandig bestaansrecht van de gereformeerde kerken.

Tot beslechting van de strijd onder ons over dit punt houdt deze hartelijke verdediging concreet in, dat

a. de Vrijmaking niet slechts een „historische aangelegenheid” is, maar in gedachten dient te worden gehouden als een werk des Heren, dat ook voor het heden van betekenis is voor ons en onze kinderen.

b. samenspreking op landelijk niveau met de synodale kerken in de huidige situatie zinloos is, gelet op de voortgaande ontwrichting in leer en leven van deze kerken, waartegen tot nu toe zowel vanuit haar eigen kring als van onze zijde tevergeefs gewaarschuwd is.

3. De loyale hantering van de kerkenordening voor het onderlinge verkeer van de kerken.

Tot beslechting van de strijd onder ons over dit punt houdt deze loyale hantering concreet in, dat

a. de besluiten van meerdere vergaderingen overeenkomstig art. 31 van de D.K.O. en met behoud van de daargenoemde uitzondering, metterdaad voor vast en bondig worden gehouden;

b. het verband met die kerken, die de onder a. genoemde besluiten niet voor vast en bondig willen houden, maar zich aan de meerdere vergaderingen óók verder niets gelegen laten liggen, als verbroken moet worden beschouwd.

Tot zover prof. Douma.

★ ★ ★

Toen ik dit stuk met deze „voorwaar-

den” die in feite „eisen” zijn las, herinnerde ik mij een vroegere poging tot „hereniging” van kerken. Die ging uit van Calvijn. En ze betrof de vereniging van de Geref. Kerken en de Lutherse.

Calvijn was door fanatieke Lutherse — o.a. Westphal en Heshusius — op een schandelijke en zelfs lompe wijze aangevallen en belasterd. Het heeft maar een haar gescheeld of deze Lutherse fanatiekelingen hadden hem met een kerkelijk banvonnis veroordeeld.

En wat en hoe schreef Calvijn toen? Ik zal het hier laten volgen:

„Wat men ook moge zwetsen”, zo begon hij zijn oproep, „wij zijn zeker niet door menselijke beschikking uit de verstrooiing van het pausdom tot die eenheid samengebracht, welke er thans is.”

En waaromtrent Calvijn met de zijnen en de Lutherse — ondanks alle mogelijke verschillen in avondmaalsopvatting, kerkregering enz. die hij beter dan iemand anders kende — het eens waren tekent Calvijn dan met deze woorden:

„Over de éne God en de ware rechte wijze om Hem te dienen; over de verdorvenheid van de menselijke natuur en de zaligheid uit genade; over de manier waarop de rechtvaardigheid verkregen wordt; over het ambt en het werk van Christus; over de bekeering en haar uitwerking; over het geloof dat ons heilszekerheid schenkt; over het gebed en over alle andere hoofdpunten wordt immers overal bij ons hetzelfde verkondigd. Wij roepen de éne God, onze Vader, aan in het vertrouwen op dezelfde Middelaar; dezelfde Geest der aanneming tot kinderen is ons een onderpand van onze toekomstige erfenis; door hetzelfde offer heeft Christus ons allen verzoend; op dezelfde gerechtigheid die Hij voor ons verworven heeft, vertrouwt ons aller hart en wij beroemen ons op hetzelfde Hoofd.”

En nadat Calvijn zo het volle licht heeft laten vallen op dat waarin Gereformeerden en Lutherse één zijn gaat hij in grote bewogenheid zó verder: „Het zou toch wonderlijk zijn als Christus, die wij allen loven als onze Vrede, die aan alle vijandschap een einde heeft gemaakt en God in de hemel met ons verzoend heeft, niet óók zou maken dat wij hier op aarde een broederlijke vrede onderhouden! Wat moet ik nog zeggen over onze opdracht om dag in dag uit te strijden onder dezelfde banier tegen de Anti-christ en zijn tyrannie, tegen het afschuwelijk bederf van de christelijke religie, tegen de goddeloze bijgelovigheden en de ontheilighing van al wat heilig is. Is het voorbij zien van zovele heilige samenbinding en van deze overeenstemming (concensus) welke zo kennelijk door de hemel werd gesanctioneerd en het veroorzaken van scheuring (divortium, letterl.: echtbreuk) onder hen, die in hetzelfde leger strijden niet even wreed als de goddeloze verscheuring van Christus?”

Tot zover Calvijn.

★ ★ ★

Dit zijn twee oproepen tot vereniging. Ik zou de lezers willen verzoeken beide goed op zich te laten inwerken. In de eerste klinkt ons tegen de kille superioriteit van de man die, overtuigd van eigen gelijk, vanuit kerkelijke hoogheid decreteert op welke voorwaarden de afvallige „tegen-

partij” in genade kan worden aangenomen.

In de andere horen we de christen wiens hart gebroken is vanwege de kerkelijke verscheurdheid, die vóór alles wijst op Jezus Christus, op wat Deze schonk en op de eenheid die Hij door zijn Geest bewerkte, die alle onrecht en smaad die hem door „de tegenpartij” werd aangedaan vergeet, en die nu, met het oog op Christus, smeekt om ondanks alle verschillen de uitgestoken warme broederhand te aanvaarden!

—o—

De „wortels” van de politiek

Het *Friesch Dagblad* citeerde uit Elseviers Magazine een uitspraak van Mgr. Ernst, bisschop van Breda, over de „wortels” van de politiek. Het is deze:

„Wanneer men naar de betekenis van het christen-zijn voor de mens als politiek verantwoordelijke vraagt, dan heeft dat, dunkt mij, betrekking op de wortels van de politiek. En wel op de wortels van politiek in een diepere laag dan de politieke keuze zelf. Ik zou er graag vier willen noemen. De eerste is de wederkerigheid van de verhouding van God en mens en van de verhouding mens en mens... (...) Een tweede wortel van politiek (...) is de wisselwerking van hart en daad, die fundamenteel is bij Jezus (...). Een derde wortel is de maastaf van het politiek gebeuren: gerechtigheid. (...) En de vierde is de doelstelling: de vrede in de zin van broederschap”.

Toen ik dit las dacht ik aan wat Groen van Prinsterer meermalen over de „wortel” van de christelijke politiek heeft opgemerkt.

Ik noem een paar van zijn uitspraken.

In de *Nederlandse Gedachten* van 16 dec. 1869 schreef hij: „Tegen het ongelooft zijn we met de ganse Christenheid, rooms en onrooms, verenigd door het geloof in de enige offerande eenmaal aan het Kruis volbracht. Tegen elk bijgeloof, ook tegen dat van Rome, ligt de kracht der Reformatie in het Amen op de apostolische belijdenis van Luther en Calvijn: niets (let wel: Niets!) te willen weten dan Christus en dien gekruist. Vrede door het bloed des kruises. Deze waarheid die, zegt men, arm is, maakt volgens ons voor de eeuwigheid rijk!”

En in de Tweede Kamer zei Groen eens in grote bewogenheid: „Het leerstellige, historische, positieve Christendom, het licht waarvan elke kerkelijke belijdenis een straal is, ... heeft tot middelpunt: het Kruis. In dat éne woord is de ganse leer, die de christen beide in het leven en in het sterven rust geeft, de leer van zonde, verlossing en dankbaarheid, vervat. Neem het weg, dan valt, naar mijn beschouwing (zo exclusief ben ik) het Christendom weg... Hier ligt een onoverkomelijke kloof. En waarom zijn wij in dit opzicht, exclusief? Omdat, zodra wij ophouden exclusief te zijn, wij worden geabsorbeerd; omdat hier een vraag is, in de meest verheven zin van het woord, over leven en dood.” (Adviezen II, 268, 269) Dit is de wortel, de kern, de allesbeheersende drijfkracht van heel Groens grootse politieke activiteit.

Van Groen, die volgens de A.R.P. de staatsman is om na te volgen.

boekbespreking

De Nederlandse trek naar Amerika 1846-1947

door P. A. D. Stokvis

Het is vrij algemeen bekend dat in de vorige eeuw een naar verhouding groot aantal Afgescheidenen ons land heeft verlaten om in Amerika een nieuw vaderland te zoeken. Er heerst zelfs een vrij hardnekkig misverstand dat deze trek naar Amerika in hoofdzaak een aangelegenheid van de Afgescheidenen zou zijn geweest, die door emigratie zochten te ontkomen aan discriminatie en geloofsvervolging in Nederland. De werkelijkheid is echter dat het aantal Afgescheidenen ruw geschat tussen een derde en een kwart van het totaal aantal Nederlandse landverhuizers heeft bedragen. Op zichzelf is dat natuurlijk een belangrijk deel, als we bedenken dat het aantal Afgescheidenen tijdens het hoogtepunt van de trek ongeveer één procent van de gehele bevolking bedroeg. Als we lezen dat in het topjaar 1847 op de 575 Nederlanders 1 emigreerde (pag. 5) kunnen we ons er een voorstelling van maken met welk een ingrijpende gebeurtenis voor Nederland we in deze landverhuizing te doen hebben. Met deze boeiende aangelegenheid houdt de auteur van het hier te bespreken boek zich nu bezig. Hij heeft zich daarbij beperkt tot de jaren 1846-1847, omdat in deze jaren de Nederlandse landverhuizing — onderdeel van een internationale, die hij de grootste landverhuizing aller tijden noemt — voor het eerst een aanzienlijke vlucht nam en toen het migratiepatroon tot stand kwam dat op de latere landverhuizing mede van invloed was (Inleiding).

Breed schetst de auteur in de eerste zes hoofdstukken de achtergronden, waarbij hij op gelukkige wijze onderscheidt tussen oorzaken en motieven. Daarbij neemt hij de historische, sociale en economische wetenschappen te baat, ook de kerkelijke aspecten komen daarbij aan de orde in verband met het grote aandeel van de Afgescheidenen in de emigratie en voor zover van belang de politieke. Volgens schetst hij het beeld dat men van Amerika had, de toestand daar in vergelijking o.m. met Nederland, het oordeel over de landverhuizing als zodanig in Nederland, de organisatie van de landverhuizing, de houding van de overheid tegenover, haar bemoeiing met het vervoer der landverhuizers, hun vervoer en reis, terwijl zijn conclusies tenslotte kort en duidelijk worden meegedeeld. Een in het engels gestelde Summary besluit het werk, dat rijk voorzien is van tabellen, enige kaarten, noten, literatuuropgave enz.

Het geheel getuigt van grote ijver, speurzin en een zo objectief mogelijke, wetenschappelijke behandeling van de stof. Toch laat het boek zich prettig en gemakkelijk lezen ook door de niet vakman, waartoe ook bijdraagt dat er veel geciteerd wordt uit brieven van de landverhuizers zelf, geschreven zowel voor als na hun vertrek. Dit verleent het boek een bijzondere aantrekkelijkheid en laat zien dat de auteur zich heeft trachten

in te leven in de gemoedgesteldheid van de landverhuizers, om daarmee ernstig rekening te houden in zijn conclusies.

Zoals boven reeds werd aangegeven was het aandeel van de Afscheidenen in de landverhuizing aanmerkelijk groot. Terecht geeft de schrijver daarom aan de trek der Afscheidenen ruime aandacht. Een vijfde deel van zijn boek handelt afzonderlijk over hen. Daarbij worden de achtergronden en de geschiedenis der Afscheiding belicht, met name ook de interne twisten, omdat deze naar de mening van de schrijver van invloed zijn geweest op het feit dat een bepaald deel der Afscheidenen bijzonder voor de landverhuizing was geporteerd. Ook verder komen de Afscheidenen ter sprake, zo bij de behandeling van de organisatie van de landverhuizing. De auteur heeft zich goed georiënteerd op al deze punten en veel literatuur over dit alles verwerkt. Dit neemt niet weg dat er hier en daar wel enige kritiek te oefenen valt.

Zo zegt de auteur dat door de in het reglement van 1816 geschapen bestuursvorm voor de Ned. Herv. Kerk de lijn van het overheidstoezicht, dat ook tijdens de Republiek bestond, duidelijk en uniform werd doorgetrokken. Dit reglement vernietigde echter de gehele organisatievorm der kerk tijdens de Republiek, die er ondanks bepaald overheidstoezicht toch bestond, pag. 40. Van een 'kerkstaat', geformuleerd in de formulieren en de Dordtse Kerkorde, pag. 41, moet men maar niet spreken. Een christelijk overheidsbeleid dat de kerk beschermt en het evangelie bevordert in zijn loop kan niet met de naam 'kerkstaat' getypeerd worden. Op pag. 40 lezen we ook nog: Het kerkelijk beleid was gericht op handhaving van de bestuurlijke eenheid door een zekere mate van leervrijheid toe te staan. „Een zekere” kan beter vervangen worden door: „praktisch volledige”. De verhouding van de herv. kerk tot het stuk van de leer was anders dan die van de tot 1795 heersende kerk, welk gevestigd was op de basis van „gemeyn accoord” t.a.v. de belijdenis” schrijft J. Reitsma: Geschiedenis van de Hervorming en de Hervormde Kerk der Nederlanden, 4e Herziene druk bezorgd door J. Lindeboom, pag. 446. De auteur is van mening dat conflicten tussen kerkeraad en kerkvoogdij, predikant en kerkeraad of kerkeraad en gemeentelieden veelal aan de afscheiding waren voorafgegaan en dat deze conflicten zaken van beheer en beleid en vooral benoeming van predikanten betroffen, pag. 41, zonder opgave van vindplaatsen! Het is juist dat er vaak conflicten tussen gemeentelieden en kerkeraad voorafgingen, maar die gingen dan over de handhaving van de zuivere leer. De schrijver tracht werkelijk een objectief beeld te schetsen en houdt zich ver van de wel zeer eenzijdige beschrijving van de Afscheiding, zoals we die vinden in het bovengenoemde werk van de twee vrijzinnige hoogleraren Reitsma en Lindeboom, maar hier suggereert hij oorzakelijke verbanden die behalve op het door mij aangegeven punt niet aanwijsbaar zijn. De Afscheidenen bestonden vrijwel overal uit kleine groepjes, die niet of nauwelijks waren vertegenwoordigd in kerkeraad en kerkvoogdijen. Er waren maar vijf predikanten, die aanvanke-

lijk meegingen en dat niet wegens conflict met hun kerkeraden, maar met de hogere kerkbesturen. In twee jaar tijds ontstonden er ongeveer tachtig Afscheidenen gemeenten, wier plotselinge verschijning niet te verklaren valt uit louter plaatselijke conflicten, maar slechts uit een algemene oorzaak: geestelijke honger naar werkelijk voedsel en besef van verantwoordelijkheid voor de rechte leer der kerk. De auteur zegt dat in het algemeen de Afscheiding gezien kan worden als het emancipatiestreven van een godsdienstige minderheid, pag. 43. De wetenschap werkt met algemene begrippen en wetten, maar kan daardoor het bijzondere soms niet vatten en loopt dan gevaar te vervallen tot bloedarmoede. Teveel invloed van de natuurwetenschappen op de sociologie?

Maar keren we terug tot het eigenlijke onderwerp van deze studie: de landverhuizing. De schrijver heeft zich zo breed met de Afscheiding bezig gehouden omdat hij het grote aandeel van de Afscheidenen in de „trek” naar Amerika wil belichten. Hij geeft een uitstekend gedocumenteerd overzicht van de interne twisten onder de Afscheidenen — een bedroevend hoofdstuk uit de geschiedenis der Afscheiding — om duidelijk te maken hoe het komt dat een bepaald deel van de Afscheidenen het overgrote deel van de Afscheidenen landverhuizers vormde, nl. de 'dissidenten' en de van de hoofdstroming geïsoleerd levende provincies. De hoofdstroming is de 'synodale' stroming, met name te vinden in Friesland, Groningen, Drenthe en Noord-Holland. Scholtianen waren te vinden in Utrecht en Zuid-Holland, terwijl Zeeland sterk onder invloed stond van een leerling van Scholten, ds C. van der Meulen. De volgelingen van Brummelkamp bevonden zich in Beneden Gelderland, Overijssel volgde in hoofdzaak van Raalte, terwijl de kerken van Noord-Brabant zich onder leiding van Gezelle Meerburg afzijdig hielden. Limburg kende geen Afscheidenen gemeenten en ook praktisch geen landverhuizers. In het bijzonder voor hen, die zich voor de geschiedenis der Afscheidenen interesseren is het nu een boeiend gegeven dat de schrijver aannemelijk tracht te maken dat het vooral de zich naast de synodale hoofdstroming bevindende Afscheidenen aan de landverhuizing hebben deelgenomen en dat hun afzondering of hoe men het noemen wil daartoe heeft meegeewerkt. Immers, van de hoofdstroming trokken slechts 491 Afscheidenen naar Amerika, van de andere groepen 1363, resp. 35 en 47 procent, dit in het jaar 1847.

Ik ben geneigd hier toch een vraagteken te zetten. Want het grotere aantal Afscheidenen landverhuizers uit de „dissidente” provincies, 3 x het aantal uit de 'synodale', komt in een ander licht te staan wanneer men bedenkt dat het de laatst genoemde bedraagt. In 1847 vertrokken uit Friesland, Groningen, Drenthe en Noord-Holland in totaal 1006 landverhuizers, waarvan 1463 Afscheidenen, dat is 47%! en uit de overige provincies 4321 in totaal, waarvan 1363 Afscheidenen, dat is 35%. De totale bevolking van de 'synodale' provincies bedroeg volgens de gegeven statistieken 988.859 personen, die van de overige genoemde 1.869.846, dus ongeveer 2 x zoveel, terwijl het aantal landverhuizers uit de laatste provin-

cies ongeveer 4 x dat uit de eerstgenoemde bedroeg. M.a.w. dat het aantal afscheidenen, 'synodaal' georiënteerde landverhuizers zo gering is geweest in verhouding tot het aantal 'dissidente' en 'geïsoleerde' vindt een gereede verklaring in het veel geringere animo tot landverhuizing, dat in hun provincies in het algemeen bestond. Om een eenvoudig voorbeeld te noemen. Gelderland telde bijna 2 x zoveel inwoners als de provincie Groningen, maar ruim 7 x zoveel landverhuizers, daaronder ruim 3 x zoveel Afscheidenen.

Overigens, de schrijver wijst er terecht op dat niet slechts godsdienstige motieven de Afscheidenen tot landverhuizing voerden, maar daarnaast ook economische en sociale. Dit was wel algemeen bekend maar wordt in dit boek keurig en onder aanhaling van veel materiaal overtuigend uit de doekjes gedaan. Een hoogst interessant boek, waaraan een enorme arbeid is ten grondslag gelegd. Het boek is uitgegeven in offset-druk door de Universitaire Pers Leiden als XXI deel van de Leidse Historische Reeks van de Rijksuniversiteit te Leiden, terwijl Z.W.O. de publicatie mogelijk maakte. De prijs is f 45,—.

G. Janssen, Nijverdal

ingezonden

De nood van kleine gemeenten

Al tien jaar lang moeten wij als „buitenverbanders” onze eigen erediensten verzorgen. Sommige kerken kunnen een eigen predikant onderhouden, maar een grote groep kerken is niet in staat een eigen predikant te betalen. In het algemeen is het niet goed voor die kleine gemeenten om ongeveer 10 jaar zonder herder en leraar te zijn. Het lukt daardoor moeilijk om zulke gemeenten geestelijk op peil te houden, en ook is het moeilijk om het ledental op peil te houden. Als er nu geen predikanten op komst waren dan zouden wij ons daar noodwendig bij moeten neerleggen. Er zijn echter best wel kandidaten die graag een eigen gemeente zouden willen hebben. Dus: aan de ene kant kerken die graag een dominee willen hebben, aan de andere kant jongemensen die graag een beroep willen hebben. Hier klopt iets niet. Het klopt niet dat er in een tijd van welvaart dominees uit de gemeente geweerd moeten worden om enkel geldelijke redenen. Waren er vroeger geen kandidaten, nu is er geen geld.

Gemeenten die nu om financiële redenen geen dominee kunnen beroepen leven nu veelal geldelijk gemakkelijk, te gemakkelijk. Ik geloof dat de meeste kleine gemeenten wel het dubbele op kunnen brengen van hetgeen ze nu nodig hebben. Vroeger moest er door de meelevende christenen geofferd worden, maar dat zijn wij blijkbaar verleerd.

Laten we dat vraagstuk met elkaar eens doorpraten. Het zal voor onze kerken geen kwaad kunnen dat wij weer moeten offeren.

Ik ben een oude man en heb de oplossing niet in mijn zak, maar daarom is de oplossing er wel. Zó gaat er van

onze gemeenten geen kracht uit! Laten we ons eens toetsen aan de eerste christengemeenten!

H. Booij, Hoozeveene

(door de redactie enigszins bekort)

kerknieuws

Prof. C. Veenhof — Op 21 mei 1933 — dus 45 jaar geleden — ontving de gereformeerde kerk te Harknesse in ds C. Veenhof haar eerste predikant. Vandaar ging ds Veenhof naar Haarlem, waar hij 3 juni 1936 intrede deed. Op 3 april 1941 verbond hij zich aan de kerk te Utrecht. Daar kwam het in augustus 1945 tot vrijmaking. De Utrechtse pastor werd benoemd tot Hoogleraar aan de Theologische Hogeschool aan de Broederweg te Kampen om de ambtelijke vakken te doceren. Op 19 juni 1946 hield hij zijn inaugurele rede, getiteld: „Het Woord Gods in de brief aan de Hebreëen”. In december 1968 werd Prof. Veenhof geëmeriteerd. Hij heeft vele studenten op hun weg naar de kansel mogen helpen. De nu 76-jarige professor is vooral met de pen nog steeds actief. In de maand mei van dit jaar verscheint er een brochure van zijn hand, getiteld: „Communisme, een religie”. Het is een uitgave van de Willem de Zwijgerstichting. In „Opbouw” is Prof. Veenhof in doorsnee elke week met een artikel present.

Zaandam — Als alles volgens plan verloopt, zal de restauratie van het orgel in de kerk van Zaandam in september a.s. een aanvang nemen. Naar verwachting zal het orgel omstreeks eind november 1978 weer in de kerkdiensten gebruikt kunnen worden. Hoewel het niet mogelijk is het orgel volledig te restaureren, gezien de hoge kosten hieraan verbonden, zal na deze gedeeltelijke restauratie, waar indertijd toe is besloten, de kwaliteit toch aanzienlijk verbeterd zijn. Het bedrag, dat nodig is om de restauratie te bekostigen, is echter nog niet volledig bijeengebracht. Daarom overweegt de Commissie van Beheer om medio september a.s. een bazar te organiseren.

ADRESSEN

Het adres van Ds H. J. van der Kwast is: Roerstraat 36, Dronten, Telefoon 03210-2617.

Met ingang van 23 mei is het adres van Ds S. A. van der Veer, luchtmachtpredikant te Den Haag: Sophialaan 5, 2713 EH Zoetermeer. Telef. 079-163939.

COGMA-nieuws

De eerstvolgende reis van het COGMA (Contact-Organen Gereformeerde Militairen en Alleenstaanden) en de Commissie „Militairen Buitenland” van de Chr. Geref. Kerken komt al weer binnen het gezichtsveld.

Deze reis wordt gehouden D.V. van vrijdag 26 mei t.m. woensdag 21 mei a.s.

Naast enkele bestuursleden zullen weer 2 predikanten de reis meemaken, nl. Ds J. Dol, Chr. Geref. predikant

te Sneek en Ds H. Stolk, Geref. predikant te Kampen.
Ds J. Dol hoopt op zondag 28 mei a.s. het woord te bedienen in de kerkdienst van de luchtmachtbasis te Bramsche-Hesepe en Ds H. Stolk hoopt op dezelfde zondag voor te gaan in de kerkdienst van de luchtmachtbasis te Blomberg.
Ouders, predikanten en wijkouderlingen worden verzocht na te gaan of nog namen en adressen, die niet bij het secretariaat bekend zijn, moeten worden doorgegeven.
We vestigen hiermede ook de aandacht op burgergezinnen die in West-Duitsland wonen en werken.
Plaatselijke kerkbodes worden verzocht dit bericht over te nemen.
Uw opgaven worden ingewacht: voor de Chr. Geref. Kerken bij T. Witvoet, Wolferlanden 25, Enschede; voor de Vrijgem. Geref. Kerken bij H. J. Bosch, Hekselbrink 83, Enschede.

nieuws uit breder kring

Stichting Signaalkampen der C.S.B.

Ook dit jaar organiseert de Stichting Signaalkampen der C.S.B. weer zo-

merkampen in Drente voor christelijke middelbare scholieren aan Mavo, Havo en VWO.
Nadat iedereen elkaar in het begin wat onwennend aankijkt, leert men elkaar al heel snel kennen. Er volgt een week van daverend enthousiasme. De verblijfplaats is een boerderij, waar nog op stro geslapen wordt. In de buurt wordt gebruik gemaakt van de bosrijke omgeving voor b.v. een dropping, een speurtocht, een alternatieve sportdag enz. Kortom: je krijgt een onvergetelijke week op een presenteerblaadje.

Omdat we vinden dat je naast alle lol, een deel aan serieuze onderwerpen moet kunnen besteden, zijn er elke morgen gespreksgroepjes onder leiding van stafleden die dezelfde christelijke achtergrond hebben als de deelnemers.

Aan het eind van de week heeft ieder het gevoel dat men elkaar al jaren kent en dat er nog best een weekje bijkan. In Eext wordt gewacht op scholieren van 12-15 jaar van 8-15 juli en scholieren van 15 jaar en ouder van 15-22 juli. Doordat de organisatie bij vrijwilligers berust is de prijs ook dit jaar weer laag: f 95,—.

Je kunt je aanmelden of onze folder/affiche aanvragen bij: Stichting Signaalkampen der C.S.B., Postbus 5349, Amsterdam. Daar kun je ook meer te weten komen over onze zeil- en zeilwerfkampen.

—O—

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

**Adres voor de rubriek
Kerknieuws:**

Ds O. Mooiweer,
Volksparkeingel 45,
Enschede. Tel. 053-310259

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist.
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
Leersum. Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 39,— per jaar of f 20,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

● Sommige van de russische journalisten zijn in het geheim gelovigen, die af en toe artikelen publiceren, die gunstig zijn voor de kerk. Zij doen dat dan onder het mom van een aardrijkskundige of historische beschrijving. Zo gebeurde het, dat „Freundschaft” enkele maanden geleden een interessant artikel bevatte over de berg Athos in Griekenland, die alleen bewoond wordt door orthodoxe monniken. De auteur schrijft over hun langdurig vasten en bidden, dat soms 10 uur per dag duurt.

● Maastricht — De brochure „Waarheid over een moedig bisschop” heeft thans een oplage van een half miljoen bereikt. Een extra druk was nodig vanwege de grote vraag uit het hele land. In de brochure nemen drie Maastrichtse franciscanen het op voor bisschop Gijsen. Ze is in Limburg huis aan huis verspreid.

● Berlijn — De Raad van de Evangelische Kerk der Unie (EKU) in West-Duitsland heeft in opdracht van de synode van deze kerk gewaarschuwd tegen een heropleving van het antisemitisme en het neonazisme. De kerk roept de plaatselijke gemeenten op om anti-Joodse tendenzen op te sporen. Met name geldt dit — aldus de verklaring — voor anti-Joodse tendenzen in de geloofsverklaring en het onderwijs.

● Grand Rapids — Het diakonaat van de christian reformed church heeft ervoor gezorgd, dat Vietnamese vluchtelingen in de Verenigde Staten een exemplaar van de Heidelbergse Catechismus in hun eigen taal krijgen.

Diep werden wij getroffen door het overlijden van onze vriend

Harm L. Faber

*Zijn geloof is overgegaan
in aanschouwen.*

Fam. G. E. Arnold
Fam. A. Heetebray
Mevr. A. Hoiting
Fam. J. Hoiting
Fam. J. Louwerse
Fam. J. v. d. Molen
Fam. J. Spakman
Fam. S. Thijs
Fam. J. Vermij
Fam. R. Vermij
Mevr. A. Vos
Fam. C. Wehman

Haren (Gr.), 10 mei 1978

De Raad van de Gereformeerde Kerk te Haren maakt met droefheid bekend het overlijden van broeder

Harm L. Faber

Grote dankbaarheid vervult ons, dat hij door Gods genade ook als ouderling in voorbeeldige trouw zoveel voor onze gemeente heeft mogen doen.

Sterke de Here zijn vrouw in dit grote verlies.

Namens de kerkeraad,
E. E. Boonstra, praeses
B. J. Rigterink, scriba

Haren (Gr.), 10 mei 1978

HEERENVEEN

NASSAU-COLLEGE

CHR. SCHOOL VOOR ATHENEUM en H.A.V.O.

Het bestuur van onze school zal gaarne met ingang van 1 augustus 1978 benoemen een

docent(e)

Godsdienst en maatschappijleer	26 uur
Frans	± 13 uur
Economische wetenschappen	± 20 uur
Muziek	5—7 uur

Van sollicitanten wordt verwacht, dat zij het christelijk onderwijs uit overtuiging willen dienen.

Voor een woning kan op korte termijn worden gezorgd.

Sollicitaties te richten aan de rector, drs G. J. Struijk, Binnenweg 2a te Heerenveen.

Inlichtingen: tel. nr. 05130 - 24081.

VROUWENCONTACTDAG

9 SEPTEMBER A.S.

in de Geref. Kerk,
Zuiderzeestraatweg 503 te Wezep.

Spreker: Ds W. Vis uit Kampen.

Thema:

„Heere, leer ons bidden”.

Aanvang: half elf.

WELK MEISJE (20-30 jr.)

wil een jaar lang

**ZELFSTANDIG
DE HUISHOUDING DOEN**

in een gezin in Canada.

Inlichtingen: F. van Gorkum, tel. 085-456316

De kerk
te AALTEN-WINTERSWIJK
zoekt

PREEKVOORZIENING

voor 1 of 2 diensten (9.30
en/of 17.15 uur) op 16 juli,
30 juli en 6 augustus a.s.

Contactadres: J. Postema,
Varsseveldsestraatweg 33, Aalten (Gld.)

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN

IN DIT BLAD!

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 · Zeist